Asociațiile româneşti din Torino: o radiografie actuală

Ofelia ICHIM

Comunitatea românilor din Torino (şi din regiunea Piemonte) este foarte numeroasă: numărul românilor înregistrați oficial în 2007, inclusiv minori, a fost de 86.718 persoane, în regiunea Piemonte ajungând la 127.363 (Pittau, Ricci, Silj 2008: 323). Românii sunt urmați de marocani şi de albanezi, însă într-un procentaj mult mai scăzut.

În timpul celor două deplasări la Torino efectuate până în prezent, echipa interdisciplinară a cercetătorilor ieşeni care lucrează la grantul *Emigranți din România la Torino (1989-2006) – O abordare cultural-antropologică*, finanțat de Ministerul Afacerilor Externe ca urmare a proiectului propus de Asociația Culturală „A. Philippide", a discutat cu autoritățile române de la Consulatul general al României la Torino, cu autoritățile italiene din Primăria torineză, cu reprezentanți ai „Caritas" Torino, cu preşedinții asociațiilor culturale româneşti din Torino şi din regiunea Piemonte, cu preoții români de diferite confesiuni religioase, cu scriitori şi artişti plastici români stabiliți în Torino, cu ziarişti (inclusiv specialistul care se ocupă de site-ul Primăriei şi de cel al Consulatului român), cu cadrele didactice de la Facultatea de Litere a Universității din Torino, cu dl. Pietro Cingolani (cercetător pe probleme de imigrație în cadrul FIERI – *Forum Internazionale Europeo di Ricerche sull'Immigrazione*), cu profesori angrenați în susținerea cursului de civilizație, limbă şi cultură română în şcolile torineze, cu alte persoane cu studii superioare care fie că îşi exercită profesia, fie că prestează munci necalificate, cu studenți de origine română care, deşi studiază la alte facultăți ale Universității sunt interesați să frecventeze cursurile de limba română de la Facultatea de Litere, cu muncitori şi mici întreprinzători români. Se conturează o imagine dinamică a comunității româneşti din zonă, cu o capacitate şi disponibilitate puternică de integrare, în ciuda unor obstacole legislative.

S-au continuat cercetările începute în prima etapă a proiectului, cea din anul 2007, când a avut loc o primă radiografiere a comunității româneşti din zonă, cu preponderență prin stabilirea unor contacte la nivel oficial, cu reprezentanți ai asociațiilor româneşti, ai bisericii (diferite confesiuni ale românilor din Torino), ai mass-media, ai Consulatului general român din Torino. Dar, spre deosebire de etapa anterioară, în timpul deplasării din 2008 s-a avut în vedere realizarea unui număr cât mai mare de interviuri narative cu români aflați pe diferite paliere socio-profesionale pentru a cunoaşte în mod direct problemele sociale, economice, culturale, lingvistice cu care s-au confruntat în procesul integrării în societatea-țintă. Totodată, s-a aprofundat dialogul cu reprezentanți ai Consulatului României la Torino, cu reprezentanții Primăriei din Torino, cu reprezentanți ai asociațiilor româneşti, cu clerici ai diferitelor confesiuni prezente în zonă (ortodocşi, catolici, adventişti,

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)

evanghelişti), cu cadre didactice din învăţământul mediu şi universitar, precum şi cu specialişti italieni pe probleme de imigraţie care s-au ocupat de situaţia comunităţii româneşti din zona Torino, în vederea prezentării cât mai veridice a coordonatelor culturale, socio-lingvistice, economice care marchează viaţa românilor din Torino. S-a procedat şi la completarea unor chestionare de către cei intervievaţi în vederea definirii parametrilor problemelor de comunicare între români şi cauzele ce stau la originea acestor probleme, gradului de păstrare a limbii şi obiceiurilor în mediul aloglot, conturării profilului psihologic al celor aflaţi în situaţia de emigranţi, păstrarea legăturilor cu ţara de origine, perceperea situaţiei socio-economice actuale din România şi intenţia de a reveni definitiv sau doar temporar în România.

În stabilirea parametrilor culturali şi sociali între care se desfăşoară viaţa comunităţii româneşti din Torino, un rol important le-au avut întrevederile cu preşedinţii asociaţiilor româneşti „Frăţia", „Bucovina", „Carpatina" (promotoare a ziarului româno-italian „Obiectiv"), „Dacia" (din Borgaro), „Ovidio" (din Chieri), cu reprezentanţii bisericii, cu cele două cadre didactice care pun în practică proiectul M.E.C. al cursului de cultură şi civilizaţie românească în şcolile torineze, cu studenţii români din Universitatea din Torino, cu pictoriţa Mariana Papară (care a deschis prima galerie de artă românească din Italia fiind, totodată, preşedintele Asociaţiei Artistice Internaţionale „Aripa"), cu sculptorul Ionel Alexandrescu (deţinător al multor premii italiene pentru operele sale artistice), cu scriitori români lansaţi în spaţiul cultural lingvistic italian (Valeria Mocănaşu, Mihai Butcovan, Viorel Boldiş), precum şi cu un mare număr de persoane cu studii de nivel mediu şi cu vârste diferite. Un schimb util de perspective şi de metodologie de abordare a fenomenului migraţionist românesc l-a constituit discuţia avută cu cercetătorul Filippo Laurenti de la Laborator Creativo din Torino, interesat de promovarea rezultatelor echipei sale în încercarea de a intermedia o percepere socială adecvată a comunităţii româneşti în raport cu celelalte comunităţi migraţioniste torineze precum şi în raport cu societatea gazdă. Ne-am bucurat că am asistat „în direct" la demararea unui proiect al Asociaţiei „Bucovina" de a prezenta într-un liceu important torinez o serie de cinci documentare despre România pentru a-i face pe elevi să înţeleagă şi să respecte ţara din care provine cea mai mare comunitate de imigranţi, la ora actuală, din Piemonte şi Torino. Printre elevii care au participat la vizionarea primului film şi, apoi, la discuţii, s-au aflat adoescenţi italieni, români, albanezi, peruani, argentinieni, moldoveni din Repubica Moldova, liceul respectiv fiind frecventat de copii provenind din rândul minorităţilor care locuiesc în Torino. În timpul deplasării din 1−22 noiembrie 2008, am luat legătura şi cu Francesco Vieti, autorul cărţii *Torino è casa nostra* (însumând mărturii despre integrarea tuturor minorităţilor naţionale din Torino), precum şi cu d-na Violeta Popescu, autoarea cărţii *Personalità romene in Italia. Interviste. Storie ed esperienze*. Toate aceste mărturii înregistrate cu ajutorul reportofonului, informaţiile scrise privind statutul şi activitatea asociaţiilor, mass-media românească, răspunsurile la chestionare vor constitui o bază de date care va deveni un punct de plecare şi un instrument de lucru pentru factori de răspundere în elaborarea politicilor culturale necesare prezervării şi promovării spiritualităţii româneşti în comunităţile-ţintă, această bază de date constituind, în acelaşi timp, şi o importantă sursă de informaţii pentru specialiştii interesaţi de problematica migraţionistă.

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)

Asociația italo-română „Frăția" a fost constituită în anul 2003, din voința unor persoane italiene şi române care de mai mult timp simțeau nevoia de a crea un punct de referință şi de întâlnire pentru toți românii care se găsesc la Torino şi care muncesc acolo. Activitățile în favoarea imigranților au fost realizate de către diverşi operatori care au acumulat o vastă şi profundă competență, mai ales în privința legilor pentru imigrație, dar şi de către imigranții înşişi, care după ce au primit sprijin în rezolvarea problemelor lor, s-au implicat, la rândul lor, în a oferi şi altora aceleaşi oportunități. Printre alte activități desfăşurate de asociație amintim: demararea procedurilor de regularizare a prezenței în teritoriu şi a muncii, aplicarea corectă a legilor şi decretelor de către autoritățile italiene, a practicilor cu privire la întregirea familiei, promovarea şi integrarea familiilor române în realitatea italiană şi torineză, prin intermediul învățării limbii italiene, a conservării memoriei, a istoriei, a cunoaşterii culturii româneşti. Aceste obiective au fost realizate prin intermediul colocviilor de sprijin psihologic, a consilierii legale cu privire la dreptul familiei, prin proiecte individuale orientate către o integrare adecvată.

Devenind o comunitate recunoscută în Italia şi în Piemonte, asociația şi-a extins preocupările şi asupra mediului şcolar, fiind tot mai mult solicitată pentru a oferi sprijin copiilor cu probleme de adaptare la viața şcolară din Italia, precum şi sprijin lingvistic pentru cei de-abia sosiți din România care, deşi bine pregătiți profesional, sunt, de multe ori, dezavantajați datorită necunoaşterii limbii italiene.

Scopul principal al asociației a fost şi este să aducă o gamă largă de informații corecte românilor care trăiesc pe teritoriul torinez, să promoveze o imagine pozitivă a României şi a românilor în Italia, să reuşească să intervină în momentele de criză pentru comunitate. Datorită experienței din teritoriu şi a unei bune cunoaşteri a diverselor realități prezente în comunitatea română, asociația a reuşit să colaboreze cu autoritățile locale în găsirea soluțiilor de rezolvare a unor cazuri deosebite.

Un alt scop de o importanță majoră este acela de menținere a identității româneşti. Printre alte activități, amintim inaugurarea „Casei române" în incinta sediului asociației, participarea la cea de-a treia conferință referitoare la imigrare din data de 23 septembrie 2007, alături de Regiune Piemonte, Provincia din Torino şi Primăria din Torino, participare la Forumul românilor din Italia, organizat la Milano de către M.A.E., 24−25 mai 2008, Cenaclul literar „Perfect simplu" constituit în data de 25 mai 2008 pentru punerea în valoare a aptitudinilor artistice şi promovarea culturii româneşti, participare la Conferința organizată de Universitatea din Torino în colaborare cu Fundația Fabretti intitulată *Antropologie istorică în istoriografia română contemporană*, 3 iulie 2008. În anul 2009, Asociația „Frăția" a inițiat un ciclu de conferințe intitulat „Cunoaşte România": *Imigrarea românilor în Italia, Istoria şi cultura României, Comunitatea română în Piemonte, România turistică*.

Asociația Culturală „Bucovina" a fost fondată pe 3 ianuarie 2007, ziua intrării României în Comunitatea Europeană, la inițiativa unui grup de cadre didactice originare din Bucovina. Ideea creării unei asociații a pornit de la faptul că, în Italia, şi în special în zona Piemonte, unde se află, românii erau la acea vreme foarte slab reprezentați, observându-se necesitatea unei minime organizări în acest sens. S-a format, prin urmare, „Bucovina", o asociație fără scop lucrativ, bazată pe voluntariat şi care îşi desfăşoară activitatea în domeniul culturii, tradițiilor şi artei româneşti

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)

promovând libertatea individuală, respectarea valorilor democratice şi a drepturilor omului, şi contribuind la formarea unei societăţi deschise şi multiculturale. Cu timpul, grupului i s-au alăturat şi alte persoane provenind din diverse regiuni ale ţării, dar care împărtăşesc aceleaşi valori cu cele exprimate în statutul asociaţiei. In acest scop, asociaţia desfăşoară diverse activităţi cum ar fi:
- activităţi culturale;
- activităţi sportive;
- activităţi recreative;
- activităţi sociale.

Dintre acţiunile organizate de Asociaţia „Bucovina" amintim:

- Expoziţia de fotografie *Apocalipsa de la Arbore*, septembrie 2007, cuprinzând 40 de fotografii realizate de prof. Gheorghe Dolinschi din Arbore, judeţul Suceava, menite să prezinte „moartea" şi „renaşterea" unui sat din România în urma inundaţiilor din august 2006. Cu acest prilej s-a vorbit despre tradiţiile româneşti legate de înmormântare, s-au servit mâncaruri tradiţionale româneşti.
- 21 iunie 2008 – *Bar Linguistico Romeno – Bar Lingvistic Românesc***:** proiect realizat în colaborare cu Politehnica din Torino şi Centrul Cultural „Spazio 211". Proiectul a avut scopul de a contribui la cunoaşterea limbilor şi culturilor de pe teritoriul Italiei, prin organizarea de întâlniri între cei care vorbesc, studiază sau sunt curioşi să descopere tradiţiile altor popoare. Invitaţi speciali la această serată au fost: lector universitar Ileana Bunget de la Catedra de limba română a Universităţii din Torino, Pietro Cingolani – antropolog, Roberto Merlo – profesor universitar, Ilaria Colmoli – studentă şi realizatoarea a două filme de scurt metraj despre tinerii imigranţi; au mai participat jurnalişti, artişti români cărora li s-a alăturat un numeros public.
- 25 iunie 2008 – Biblioteca Civică din Torino, Universitatea de studii din Torino, Forumul Internaţional European de Cercetare a Imigraţiei, Institutul Român de Cultură şi Cercetare Umanistică de la Veneţia, Muzeul Naţional al Cinematografiei din Torino, sub patronatul Consulatului General al României din Torino, au organizat o prezentare de filme şi literatură românească, prilej cu care a fost lansată cartea Simonei Amariţei (preşedintele Asociaţiei „Bucovina"), *Guardami negli occhi* (Uită-te în ochii mei), alături de cărţile poetului Viorel Boldiş şi ale prozatoarei Valeria Mocănaşu.
- Proiectul *România – o ţară de descoperit: Torino – Rădăuţi: prietenie între două popoare şi două culturi.* In perioada 1–6 iulie 2008, în cadrul proiectului realizat între ARCI Torino şi Asociaţia Culturală „Bucovina" a avut loc un schimb cultural între Torino şi Rădăuţi. Cincisprezece artişti italieni (o pictoriţă, doi chitarişti interpreţi de muzică clasică, un grup de muzică etnică şi un regizor) au reprezentat arta, cultura şi tradiţiile italiene în cadrul Zilelor Rădăuţiului şi Festivalului Internaţional Arcanul (ajuns în acest an la a XVII-a ediţie), urmând ca, anul viitor, cincisprezece interpreţi români reprezentând aceleaşi genuri artistice să participe din partea României la Torino. La invitaţia Asociaţiei Italienilor din România, grupul a

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)

susținut un program artistic la Fălticeni, la Muzeul de Artă „Ion Irimescu". Cu acest prilej, artiştii italieni au vizitat mănăstirile din nordul Bucovinei, muzeele şi monumentele istorice.

- 21 noiembrie – 21 decembrie 2008: proiectul *Aceasta este țara mea.* Ciclul de lecții „Aceasta este țara mea" a constat dintr-o selecție de cinci documentare produse în ultimii ani, având ca subiect România şi problemele imigranților români în Italia, realizate de tineri regizori români şi străini. Vizionarea documentarelor s-a făcut în cele trei sedii ale Liceului „Boselli", şcoala cu un număr foarte mare de elevi români, după un program stabilit împreună cu conducerea şcolii şi cu elevii, în cadrul orelor de curs. Scopul inițial al proiectului era de a începe un dialog între diferitele grupuri etnice care există în şcolile italiene, având în vedere că, de cele mai multe ori, se ştie prea puțin despre România şi despre mediul din care provin elevii români. Acest lucru generează, de cele mai multe ori, prejudecăți foarte greu de înlăturat şi, prin urmare, un mediu prielnic pentru formarea rasismului sau al xenofobiei, la aceasta contribuind foarte mult şi presa italiană. Existența unui context de acest gen duce la formarea în şcoli a unor grupuri de elevi separate care nu dialoghează între ele. S-a pornit de la faptul că cinematografia oferă un instrument optim de comunicare, fapt probat de interesul pe care elevii l-au arătat, stabilind o punte de legătură între ei. Filmele au evidențiat probleme care există în rândul adolescenților, dar despre care aceştia nu au avut niciodată posibilitatea să discute deschis.
- 11 noiembrie 2008 – 21 aprilie 2009: Realizarea unui dicționar româno-italian în colaborare cu Asociația „Laboratorio Creativo" – Torino. Titlul dicționarului *Conosci Il tuo vicino* (Cunoaşte-ți vecinii) sugerează vocabularul de bază necesar în exercitarea unor profesii şi în conversația zilnică. Proiect coordonat de către Asociația „Laboratorio Creativo"; Proiectare şi supraveghere: Stefano Di Polito, Filippo Laurenti, Alberto Robiati; Coordonare de redacție: Filippo Laurenti; Redacție: Simona Amariței, Elena Corniglia; Traducere: Simona Amariței, Roberto Merlo; Imagini, fotografii: arhive personale ale autorilor; Ilustrație: Corina Pătrăucean; Caricaturi: Simona Amariței (http://www.laboratoriocreativo.com/progetti/conosciiltuovicino.htm).

Asociația „Aripa" are un caracter cu totul deosebit, fiind fondată de pictorița Mariana Papară; obiectivul principal este promovarea artei românești şi a dialogului prin artă, în general. În galeria de pictură „Aripa" din Torino, au loc expoziții cu lucrări nu doar ale artiştilor români, ci şi ale celor italieni sau de alte naționalități. Mariana Papară, pictor apreciat, cu multe premii în palmares, a inițiat şi o şcoală de pictură pentru copii, ştiind să le trezească gustul pentru frumos şi cultivându-le talentul.

O altă dimensiune importantă pentru păstrarea şi cunoaşterea spiritualității românești o aduce Asociația Culturală „Carpatina" al cărei scop central îl constituie editarea ziarului „Obiectiv" unde se publică articole în limba română dar şi în

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)

italiană. Regretăm lipsa din bibliotecile României a acestui ziar care constituie o radiografie a vieţii românilor din Torino.

Toate acestea sunt câteva dintre activităţile susţinute de asociaţiile româneşti din Torino, care vin în sprijinul păstrării şi definirii identităţii naţionale într-un oraş multicultural. Rolul lor este de a stabili punţi de comunicare între persoane de diferite naţionalităţi, astfel încât să se stabilească un dialog socio-cultural util şi real.

Bibliografie

Pittau, Ricci, Silj 2008: Franco Pittau, Antonio Ricci, Alessandro Silj, *Romania: Immigrazione e lavoro in Italia*, Caritas Italiana, Roma.
Immigrazione. Dossier Statistico 2008, Caritas/Migrantes, Edizioni Idos, Roma, 2008.

The Romanian Associations in Turin: A Contemporary Presentation

For immigrants it is very important to meet each other in the foreign city they settled and to feel they belong to the same community. This opportunity is offered, beside church, by the cultural associations. It is the case of the Romanian cultural associations that I had the opportunity to visit in Turin, Italy, with the occasion of a project referring to the Romanian community in this Italian city, a project financed by the Romanian Ministry of Foreign Affairs. The interdisciplinary team, whose leader I was, carried on research regarding multiple aspects of the integration of the Romanian immigrants into the host-society as well as the efforts of keeping their national identity. A means for achieving these two goals are the Romanian associations in Turin. They act as a go-between because they help Romanians learn the Italian language, get accustomed with the Italian laws and official documents they need but they also organize exhibitions on different religious and national holidays, they organize national festivals, they invite Romanian producers of movies or Romanian writers to deliver conferences on different themes referring to Romanian life and to read from their novels or poems. I shall mention just a few of these cultural associations as they are numerous: "Fraţia" Italian-Romanian Association, „Bucovina" Association, „Carpatina" Association and „Aripa" Association. „Fraţia" was the first Romanian association founded in that area immediately after 1989, when the communist regime was abolished in Romania. It played a very important part in the integration of the newcomers as Romanians were not accustomed to the Italian language and the Italian laws. The goal of "Carpatina" Association is to edit "Obiectiv" Romanian-Italian newspaper presenting news in the Romanian community in Italy both in Romanian and Italian languages. "Aripa" association develops activities in painting and sculpture as its president is a painter who owns the only Romanian art gallery in Piemonte region. The Romanian associations help very much Romanians to integrate into the Italian society as well as to maintain alive their conscience of belonging to Romania. After thousands of Romanian families have settled in Piemonte region these associations have started to organize courses of Romanian language as it is obvious that Romanian children forget their native language and national culture.

Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
IAŞI, ROMÂNIA

BDD-V2684 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 09:37:25 UTC)